

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ
Ш.Ш.УӘЛИХАНОВ АТЫНДАҒЫ ТАРИХ
ЖӘНЕ ЭТНОЛОГИЯ ИНСТИТУТЫ

«EDU.E-HISTORY.KZ» ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

№ 4(8) қазан-желтоқсан 2016
ISSN 2710-3994

EDU.E-HISTORY.KZ
**электрондық ғылыми
журнал**

2016, № 4(8)

EDU.E-HISTORY.KZ
электронный научный журнал

ISSN 2710-3994

EDU.E-HISTORY.KZ
electronic scientific journal

2016, № 4(8)

Құрылтайшы:

Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты ШЖҚ РМК

Бас редактор

Қабылдинов Зиябек Ермұханұлы

Редакциялық алқа:

Р. Абдуллаев (Өзбекстан), Н. Аблажей (Ресей), Б. Аяған, М. Әбусейітова, С. Әжіғали,
Н. Әлімбай, Б. Байтанаев, Қ. Жұмағұлов, Ғ. Кенжебаев, Б. Көмеков,
Мансура-Хайдар (Үндістан), Р. Масов (Тәжікстан), Ә. Мұқтар, В. Плоских (Қырғызстан),
Ю. Петров (Ресей), О. Смағұлов, Сон Ен Хун (Оңтүстік Корея), Е. Сыдықов,
У. Фиерман (АҚШ), А. Чубарьян (Ресей)

Жауапты редактор:

З. Төленова

Редактор:

Р. Көбеев

Редакцияның мекен-жайы:

050100, Қазақстан Республикасы,

Алматы қ.,

Шевченко көшесі, 28,

Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты,

«Edu.e-history.kz»

электрондық ғылыми журналының редакциясы

Телефон: +7(727)272-47-59

E-mail: edu.history@bk.ru

Электрондық мекен-жай: <https://edu.e-history.kz/>

Ғылыми журнал Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрлігінің
Байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетінде 2014 ж. 29 қазанында тіркелген.
Тіркеу нөмірі № 14602-ИА. Жылына 4 рет жарияланады (электронды нұсқада).

Мақалаларды қайта бастырып жариялағанда, микрофильмге және басқа да көшірмелерге түсіргенде
міндетті түрде журналға сілтеме жасау қажет.

Учредитель и издатель:

РГП на ПХВ «Институт истории и этнологии им.Ч.Ч. Валиханова»
Комитета науки Министерства науки и высшего образования Республики Казахстан

Главный редактор

Кабульдинов Зиябек Ермуханович

Редакционная коллегия:

Р. Абдуллаев (Узбекистан), Н. Аблажей (Россия), Б. Аяган, М. Абусейтова, С. Ажигали,
Н. Алимбай, Б. Байтанаев, К. Жумагулов, Г. Кенжебаев, Б. Комеков,
Мансура-Хайдар (Индия), Р. Масов (Таджикистан), А. Муктар, В. Плоских (Кыргызстан),
Ю. Петров (Россия), О. Смагулов, Сон Ён Хун (Южная Корея), Е. Сыдыков,
У. Фиерман (США), А. Чубарьян (Россия)

Ответственный редактор:

З. Толенова

Редактор:

Р. Кубеев

Адрес редакции:

050010, Республика Казахстан,
г. Алматы,
ул. Шевченко, 28.

Институт истории и этнологии имени Ч.Ч. Валиханова,
«Edu.e-history.kz»

Редакция электронного научного журнала

Телефон: +7(727)272-47-59

E-mail: edu.history@bk.ru

Сайт журнала: <https://edu.e-history.kz/>

Научный журнал зарегистрирован в Комитете связи, информатизации и информации Министерства по инвестициям и развитию Республики Казахстан, свидетельство о регистрации:
№ 14602-ИА от 29.10.2014 г. Публикуется 4 раза в год (в электронном формате).

При повторной публикации статей, съемке на микрофильмах и других копиях необходимо обязательно ссылаться на журнал.

Founder and publisher:

RSE on REM "Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology"
of the Committee of Science of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan

Editor-in-chief:

Kabuldinov Ziabek Ermukhanovich

Editorial board:

R. Abdullaev (Uzbekistan), N. Ablazhey (Russia), B. Ayagan, M. Abuseyitova, S. Azhigali,
N. Alimbai, B. Baitanaev, K. Zhumagulov, G. Kenzhebaev, B. Komekov,
Mansura-Khaidar (India), R. Masov (Tajikistan), A. Muktar, V. Ploskikh (Kyrgyzstan),
Y. Petrov (Russia), O. Smagulov, Song Yong Hoon (South Korea), E. Sydykov,
W. Fierman (USA), A. Chubaryan (Russia)

Executive editor:

Z. Tolenova

Editor:

R. Kobeev

Editorial address:

050010, Republic of Kazakhstan,
Almaty,

28 Shevchenko Str.

Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology,

«Edu.e-history.kz»

Editorial electronic scientific journal

Phone: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

E-mail: edu.history@bk.ru

Journal website: <https://edu.e-history.kz/>

The scientific journal is registered at the Committee for Communications, Informatization and Information of the
Ministry for Investments and Development of the Republic of Kazakhstan, r
egistration certificate:

No. 14602-IA dated October 29, 2014. The journal is published 4 times a year (in electronic format).

When re-publishing articles, shooting on microfilm and other copies, it is necessary to refer to the journal.

ӘОЖ 930.85 (008). 902.

ЕУАЗИЯ КӨНЕ ТҮРКІ ӨРКЕНИЕТІНІҢ БАСТАУЛАРЫ ЖӘНЕ МӘДЕНИ МҰРАСЫ (ерте темір дәуірі және қазіргі заман)

Кариев Е.М.

Андатпа. Назардағы ғылыми еңбекте, ерте темір дәуірі скиф-сақ тайпаларының этномәдениетінің көріністерін сараптау арқылы Еуразияның көне түркі өркениетінің бастаулары қарастырылады, сонымен қатар қазіргі заманғы түркі халықтарының рухани және заттай құндылықтарының ортақ белгілерін айқындау арқылы көне түркілердің мәдени мұрасына баға беріледі.

Түйін сөздер: көне түркі мәдениеті, ерте темір дәуірі, бастаулар, қазіргі заман түркі халықтары, мифология және фольклор, мәдени мұра

ИСТОКИ И КУЛЬТУРНОЕ НАСЛЕДИЕ ДРЕВНЕТЮРКСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ ЕВРАЗИИ (ранний железный век и современность)

Кариев Е.М.

Казахский национальный университет им. аль-Фараби

Казахстан, г. Алматы

e-mail: eldos.05.82@gmail.com

Аннотация. В представленном научном исследовании, на основе анализа этнокультурной составляющей сако-скифских племен эпохи раннего железа, рассматриваются истоки древнетюркской цивилизации Евразии, также путем выявления общих черт в духовной и материальной жизни современных тюркских народов дается оценка культурному достоянию. Общеизвестно, что в мировой исторической науке имеет место мнение о минимальном вкладе тюркских народов в развитие мировой культуры, так как они будто бы в большинстве своем, являясь кочевыми народами, не имели ничего исконного, а лишь пользовались достижениями, созданными оседлыми народами. Роль тюркских народов в развитии человеческой цивилизации в науке игнорировалась и, к сожалению, игнорируется до сих пор. Обнаруживаемые в ареале тюркской культуры археологические находки считаются продуктами импорта, присваивания или следствием влияния культуры оседлых народов, а то, что тюрки имели свою письменность, монотеистическую религию, развитый язык и многогранную материальную и духовную культуру, уходящую своими корнями в глубь веков, остается в тени. Представленная научная статья исследует ряд вышеотмеченных вопросов и дает наиболее объективные, на взгляд автора, ответы.

Ключевые слова: древнетюркская культура, эпоха раннего железа, истоки, тюркские народы современности, мифология и фольклор, культурное наследие

THE ORIGINS AND CULTURAL HERITAGE OF THE ANCIENT TURKIC CIVILIZATION OF EURASIA (early iron age and the present)

Kariyev Y.M.

Kazakh National University named after Al-Farabi

Kazakhstan, Almaty

e-mail: eldos.05.82@gmail.com

Abstract. In the present research investigated the beginnings of the ancient Turkic civilizations of Eurasia, based on analysis of ethno-cultural component of Saka-Scythian tribes in the early Iron Age and by identifying similarities in the spiritual and material life of modern Turkic peoples assesses the cultural heritage. It is well known that in the world historical science, there is a view of the minimum contribution of the Turkic peoples in the development of world culture, because they seemed to be in the majority, as the nomadic peoples, had nothing primordial, but only to enjoy the benefits created by sedentary peoples. The role of the Turkic peoples in the development of human civilization in science was ignored and, unfortunately, ignored else now. Detectable archaeological finds in the area of Turkish culture are considered to be imports products, an assignment or a consequence of the influence of the culture of sedentary peoples, but the fact that the Turks had their own written language, monotheistic religion, language and developed a multi-faceted material and spiritual culture, rooted in ancient times silenced. Presented scientific article explores all the above-noted issues and provides the most objective, of author's opinion, answers.

Keywords: ancient Turkic culture, the early Iron Age, the origins, the Turkic peoples of our time, mythology and folklore, cultural heritage

Сан ғасырлар бұрын кең байтақ Еуразия даласында отырықшы-көшпелі тұрмыс кешкен, өзіндік «әскери демократияға» ие болған, Көк тәңіріне сыйынған зор жауынгерлердің алып бірлестігі тарихи сақынаға шықты. Бұл аты аңыз Көне түркілер. Дегенмен, әлі күнге дейін ғылымда сол түркі халқының шығу тегіне қатысты көптеген мәселелер, көне түркілердің түпкі отаны туралы бірқатар сұрақтар және сонау Саха республикасынан Түркия мемлекетіне дейінгі жердің басым бөлігін алып жатқан қазіргі заман түркі халықтарының рухани және заттай мәдениетіндегі көне түркі өркениетінің мұрасы әлі де болса тиісті назар ала алмай отырғанын мойындау керек. Айтылғанның бірінші қатарындағыларды әлемдік тарих ғылымында европоцентризм атты кері бағыттың салдарымен түсіндіруге болады. Түркілердің ресми тарихы көп жағдайда б.д. VI ғасырынан, яғни, Түркі қағанатының құрылуынан басталады, ал оның алдындағы кезеңдер дауға және жалғанға толы. Мысалға, түркі халықтарының ата жері ерте темір дәуірінде үндіеуропалық халықтардың мекені болған деген аса күмәнді қағида кең етек жайған және қазіргі таңда біраз түркі халықтарының тарихында ресми мойындалып дәріптелуде. Келтірілген тұжырымға сай көлемі орасан зор үндіеуропалықтар/үндіирандықтар біздің дәуірімізге дейінгі I мыңжылдықтың соңына таман кенеттен жоғалып кеткен немесе жер аударған, қалдықтары, салыстырмалы түрде саны аз, түркітілдес «келімсектермен» түгелдей ассимиляцияланған-мыс делініп, ал түркілердің қайдан келгені туралы нақты айтылмайды - кейбір зерттеушілер Оңтүстік Сібір немесе Алтай десе [1: 185-187], басым жағдайда нақты жауап жоқ, себебі, көптеген мәліметтер бойынша қазіргі түркі халықтары өз жерлерін ертеден мекен еткен – кем дегенде сол ерте темір дәуірінен [2]. Түркі елдеріне тиесілі жерлерді ерте тарихта жаппай үндіеуропалық және үндіирандық етіп көрсету қате екенін бірқатар ғалымдар бұрыннан айтып келуде, соңғы уақытта еуропалық мемлекеттердің және Ресейдің кейбір зерттеушілеріде аталған көлемді жер біркелкі этномәдени сипаттағы халықтың мекені болуы мүмкін емес деп, антропология және тілтану ғылымдарының негізінде үндіеуропалықтардың арасында басқада

халықтар болғанын айтуда [3: 776-791]. Әлемдік тарихнамада азиялық ғұндардың тілі және мәдениетіне қатысты белгілі бір ауызбіршілік байқалады – ғалымдардың көбісі олар түркі сипаттағы халық деп тануда [4: 60-61] және бұл қазіргі таңда түркілердің арғы тегінің нақты аңғарылатын ізі десе болады. Бұл тұрғыда түркілердің ерте тарихына қатысты әр-түрлі жалған мәліметтердің көптеп таралуы, басым жағдайда шын тарих айтылмауы отарлаушылар саясатының салдары екенін айта кеткен жөн – жауланған жерлердің халықтарын өз тарихынан алшақтатып, олардың ата жерлерін отарлаушыларға этномәдени тараптан жақын аңыз халықтармен мекендету оларға отар жерлерге өз хұқықтарын «заңдастыру» үшін қажет болғаны анық.

Қазіргі кезде әлем отаршылдықты кері құбылыс ретінде әшкерлеп, дүние жүзілік саясат және мәдениетте түркі халықтарының беделі ұлғайған шақта көне түркілердің шынайы тарихын қалпына келтіріп, жалпыға ортақ мәдени мұрасына баға беретін күн туды. Түркі халықтарының тарихы тереңде жатқаны анық және тұрмысымен мәдениетіндегі ортақтастықтарға қарап ол тарихты жоқ дегенде ерте темір ғасырынан бастауға болады. Бұл тұрғыда отанымыздың беделді ғалымдарының қола дәуірінде өмір сүрген Заратуштра арийліктерінде түркілердің ата-бабаларын тануы орынды деп есептеуге болады [5].

Түркі ғаламының ерте темір дәуіріндегі бастауларын зерттеу алдында ғалымдар аталған кезеңнің халықтарын айқындауда қолданатын негізгі белгілерін айта кетсек - бұл бірінші кезекте шаруашылық, тұрмыс, мәдениет өмірінің көріністері болатын заттай олжалар. Осы аталғанның бәрі басым жағдайда археология ғылымының құзырында екені сөзсіз, ал қазіргі түркі халықтарының аумағындағы көп жылдық археологиялық зерттеулер скиф-сақ тайпаларының өмір салты түркілермен бірдей болғанын анық көрсетеді, мысалға, маусымдық көшпелі мал шаруашылығы, осыған бейімделген тұрмыс, наным сенімдер және тағысын тағы.

Бұл тұрғыда балқар ғалымы Мизиевтің зерттеулері өте құнды – өз еңбегінде археология, этнография, өнертану және басқада ғылым салалары мәліметтерінің негізінде сақ-скифтермен түркілердің заттай және рухани мәдениеттегі сабақтастығын айқын көрсетеді [6]. Осы аталғанға европоцентрист ғалымдардың зерттеулерінде аса бір назар аударылмайды, яғни, олардың «кешенді» зерттеулерінде қазіргі заман иран халықтарының этномәдени және өмір-тұрмыстық мұрагерлігі хақындағы этнографиялық ізденістер жоқтың қасы. «Ирантанушылар» өзі еңбектерінде лингвистикалық зерттеулерге ерекше көңіл бөледі – олардың сақ-скиф және сармат тектес тайпалары ирантілді болыпты-мыс дегендей тұжырымдары қазіргі таңда, өкінішке орай, ғылыми аксиомаға айналған [7; 8; 9]. Арине оған түркітанушы ғалымдардың қарсыласуы заңды. Олардың қарастырылудағы мәселе бойынша жарияланған сан алуан және көп жағдайда пәнаралық сипаттағы зерттеулері [2; 10; 11; 12; 13] жетерлікті, дегенмен аталған еңбектер еуропоцентрист ғалымдар тарапынан «байқалмайды». Салдарынан қазіргі таңда ғылымда сақ-скифтердің ирантілдестігін мойындау басым. Ол қағида өз негізін Ж. Дюмезиль және В.Абаев сынды ғалымдардың еңбектерінен алуда [7; 14]. Мысалға, Абаев скифтердің ирантілдес болғандығын қазірге дейін сақталған адам (басым жағдайда жерлеу-ғұрыптық орындардағы есімдер) және жер-су атауларына лингвистикалық сараптама жүргізу арқылы айтқан [15], бірақ сол есім-атаулар скифтердің үндіиран мәдениеттерімен тығыз байланыста болған аумақтардан алынғаны кең мәлімделмейді. Сонымен қатар, Абаев скифтердің тікелей ұрпағы осетиндер деп олардың қазіргі замандағы тілін негіз етіп көне скиф тілін қалпына келтіру бойынша зерттеулерін жүргізген [16]. Айта кететіні аталмыш осетиндер өздерін алан демейді және дегенде, өз этноатаулары «иран», ал осы күнге дейін өзін «аланла» деп балқар халқы атайды және көне аландармен сабақтастығын тура айтады [17]. Сондай-ақ скифтекес көне халықтардың ирантілдестігі жөніндегі қағида қазіргі заман Хотан сақтарының және тохарлардың ирантілді болуына да сүйенеді [18]. Шағын осетин халқының және ирани ортада ассимиляцияға ұшыраған хотандықтармен тохарлардың осы таңдағы тілінің негізінде 2-2,5 мың жыл бұрынғы орасан зор аумақты иеленген скиф-сақ-сібір әлемін ирантілдес ету қаншалықты ғылыми екені түсінікті.

Ирантанушылардың ең әлсіз тұрғысы - жоғарыда аталып өткен, ерте темір дәуірінде Еуразияның көлемді аумағын мекен еткен «ирантілдес» сақ-скифтер кенеттен қайда жоғалып кеткені. Ал қайда деген сұраққа олардың жауабы күрделі емес – келімсек түркілерге сіңіп кетті немесе жер аударды-мыс, бірақ салыстырмалы түрде саны әлдеқайда аз түркілер қалайша көлемді ирантекестерді ассимиляциялады немесе ығыстыра алды? Тіпті өздері секілді жаугер көшпелілерді? Жақын тарих көрсеткендей, мысалға моңғол шапқыншылығын алатын болсақ, саны аздау жаулаушылар өмір-тұрмыс және мәдени-шаруашылық тұрғыдан жақын халықтарға ізсіз сіңіп кетеді. Бұл жағдайда ирантанушыларда жуырдағы тарихқа сілтеме жасайды – шағын уақытта осман түркілері Кіші Азияның қомақты аумағын өз тілі мен мәдениетіне қаратты деп түркі халықтарын ерекше бір ассимиляциялық дарынға ие етеді. Шындыққа келсе ат үстіндегі шапшаң османдықтар отырықшы Кіші Азия халықтарын түркілендіргені таңғалдырмайды, тандай қақтырып, жаға ұстататыны – түркілер саны көп «көшпелі ирандықтарды» сіңіріп, бір уыс отырықшы ирандықтарды, атап өтсе тәжіктерді, әлі күнге дейін түркі ете алмағандығы. Бір жерге байланған адамға өз саясатын жүргізудің жеңілдігін отарлаушылар бұрыннан түсінген – Ресей орыстандыру мақсатымен бодандықтағы көшпелі және жартылай көшпелі халықтарды отырықшылыққа өткізу саясатын жүргізгенін мысал етуге болады және сол саясаттың салдарын өз көзімізбен көре аламыз.

Енді теориялық ой тоқулардан нақты ғылымдардың мәліметтеріне бет бұрсақ – генетика саласындағы кейбір зерттеулердің нәтижелерімен танысайық. Генетик ғалымдардың халықаралық зерттеу тобы Ресейдің Ростов облысындағы скиф ескерткіштерінен алынған көне ДНҚ-ның 16 үлгісіне жүргізген зерттеулер аталған өңірдің скифтері алуан гентикалық түрлілікке ие болғанын көрсетіп [19: 59] алынған мәліметтерді Қазақстан аумағындағы дәл осындай ізденістермен [20] салыстыру сақтарда ұқсас геноқор болғанын айқындаған. Сондай-ақ қазіргі заман халықтарының ДНҚ-мен салыстыру сақтар мен скифтерге ең жақын келетіні Еуразияның орта тұсы - Оралдың және Батыс Сібірдің оңтүстігінің, Алтай мен Қазақстанның адамдары [19: 60] деген нәтижелі тұжырым сақ-скифтер жер аударды деген пікірдің түкке тұрмайтыны туралы айтады.

Жалпы, ерте темір дәуірінде осыншама көлемді аумақты этномәдениет жағынан біркелкі халықтар мекендеуі шындыққа жанаспайды, сақ-скиф жерлерінде аталған кезеңде прототүркі, палеоазиат, финно-угор, протославян, үнді-иран және т.б. халықтар өмір сүргені сөзсіз. Скиф-сақ әлемінің орталық және шығыс өңірлерінің басым бөлігін түркітекес тайпалар иеленіп, даусыз - уақыт өте жанындағы бірқатар өзге мәдениеттегі аз санды халықтарды өзіне сіңіріп, ерте ортағасырда түркі өркениетін шарықтатты десек қателеспейміз.

Бабалардың ұлылығы ұрпақтарының мұрасынан көрініс табады. Қазіргі таңда түркі халықтары Қиыр Солтүстіктен Кіші Азияға дейінгі жердің айтарлықтай аумағын алып жатыр. Олардың бәрін туыс тілден басқа сонау көне түркілердің рухани және заттай болмысынан бастау алатын мәдениеттеріндегі, әдет-ғұрыптарындағы, наным-сенімдеріндегі және көп жағдайда тұрмыс-шаруашылығындағы ортақтастықтар біріктіреді. Қазіргі таңдағы түркі елдерінің руханиатындағы көне түркі мәдениетінің іздері жайлы сөз алғанда ең бірінші кезекте Тәңірге табыну туралы айту керектігі хақ. Тәңір сөзі көптеген түркі халықтарының тілінде ұқсас дыбысталады – Таңыр, Теңгірі, Таңра, Тейірі, Таңры, Даңғыры, Даңғыр дейді түрік, өзбек, қырғыз, татар, башқұрт, алтай, якут бауырларымыз.

Бір Тәңірге сыйыну түркілердің ислам дінін қабылдауға көп септігін тигізді және қазіргі таңда түркітекес мұсылмандар арасында Тәңір Алланың бір есімі ретінде кең қолданыста. Осы күнге дейін сақталған көптеген көне түркі дәстүрлері тәңіршілдіктен бастау алады: отқа, ата-баба аруағына табынуға, дүниеге келу мен қазаға және т.б. байланысты әдет-ғұрыптар және наным-сенімдер.

Көне түріктер аластау және сақтау қасиеттеріне бөлеген [21: 95-96] отқа табыну ғұрпы осы заманның барлық дерлік түркі халықтарында сақталған десе болады. Аталғанға дәлелді алысқа

бармай-ақ қазақтардың «отпен аластау» және «отқа май тамызу» дәстүрлерінің әлі күнге дейін кең таралып баршаға мәлім екенінен-ақ таба аламыз. Отқа май тамызу сынды рәсім қырғыз халқында да бар, олар оны «отқо киргизуу» [22: 27] деп атап тура қазақтар сияқты жаңа түскен келіннің отау жаны отқа сый-сыйапатын білдіртуде және жарылқауын сұрауда қолданған.

Неке қидыру рәсімінде отты қолдану өзбек еліде сақтап қалған –жігіт жарын алып кетуге келгенде арбасы үйдің алдында жағылған кішігірім от арқылы өтуге міндетті болған және жас жұбайлар арбаға мінгескеннен кейін шырақ жағылып, ол үйге жеткенге дейін сөнбеуі тиіс еді. Шырақ келінмен бірге баспанаға кіріп, жастардың бөлмесінде 2-3 күн жанып тұру керек еді [22: 21-22].

Қазақ дәстүрінде малды аластау сынды көне рәсім отқа табынудың бір көрінісі болып келеді. Көктем келе қазақ ауылдарында жағылған оттың арасымен малды айдап өтіп жын-шайтаннан аластағаны белгілі. Тура осындай дәстүр түркімен халқында бар [23: 24]. Сонымен қатар түркімендер «гара чаршенбе» деп аталатын оттан аттап секіру арқылы күнә-жамандықтан тазалану рәсімін кеңінен қолданады [22: 25]

Көне түркі дәстүрлерінің көбісі ата-баба аруқтарына табынумен тығыз байланысты және арғы текке тағзым күрделі жерлеу-аза тұту рәсімдерін өткізу арқылы жүзеге асқан. Қазіргі заман түркі елдерінің жерлеу-аза тұту рәсімдерінде дәстүрлі және ислами әдет-ғұрыптар ықпалдаса араласқаны айқын көрінеді және осыған байланысты наным-сенімдердің басым бөлігінің негізінде ата-баба рухына сыйыну жатқанын аңғаруға болады. Түркітекес халықтар ата-бабасының о дүниедегі өміріне сеніп, олар тірілердің ғұмырына әсер ете алады деп білген. Мұның біз қазақтың «өлі разы болмай, тірі байымайды» деген мақалынан анық көре аламыз. Көне түркі дәстүрлі рәсімдерін зерттеуші В.Н. Басилов түркімендердің кісі өліміне қатысты әдет-ғұрыптарын сипаттап қазақтың жоғарыда айтылған сөздеріне ұқсас мақалды келтіреді – «өлі тоймай, тірі тоймайды» [24].

Түркілер қайтқан жақындарын бірінші кезекте мол тағаммен разы қылуға талпынған және өлілерді о дүниеге сапарында азықпен қаматамсыз ету сынды дәстүрдің тамыры көне түркілерге дейінгі ғасырлар тереңдігінде жатыр. Ислам келе қабірге адамның мәйітімен бірге ас қою дәстүрі тыйымдалғанмен, трансформацияланған күйде әліде кең тараған және түркі халықтары үшін тұрмыс-салтына сай бұл азық ет болуы міндет еді. М. Бердыевтың пайымдауынша марқұмдарды етті тағамдармен аза тұту дәстүрі түркі-моңғол көшпелі мәдениеттеріне тән келеді және түпнегізі ирантекес халықтарға жат – олар басым жағдайда өсімдіктік азық даярлаған және аза тұтулардың саны аздау болған, сондай-ақ ирани халықтарда адам қайтыс болғаннан кейін алғашқы үш күн бойы оның үйінде тамақ істеуге қатаң тыйым салынады [25: 31]. Ал түркілер жерлеу және азаларын мал союдан бастап мал союмен аяқтайтыны баршаға мәлім. Осыданда тарихи сабақтастық тұрғысында белгілі бір нәтижелер шығару қиын емес.

Көне түркілер уақытты дүние кезек, ұрпақ-буындардың бір-бірін алмастыру тізбегі деп түсінген. Әр адам осы қатарда өз орнын, шежіресін білуге міндетті болған. Көне түркілерде шежіресін білу тектіліктің нышаны еді. Жалпы көне түркілер бұл дүниеге кездейсоқ келмегеніне нық сенген және өзін ата-бабасының жалғасы санап, өзінің жалғасын ұрпақтарында көрген [26: 22]. Бұл қазіргі түркі халықтарында жақсы сақталған – қазақтардың «жеті атасын білмеген жетесіз» деген мақалы дәлел бола алады.

Көне түркі наным-сенімдері арасында ең жақсы сақталғандардың санына бөріге тағзым етуді жатқызуға болады. Көптеген қазіргі түркі халықтары көне түркілер сияқты өз түп-тегін бөріден бастайды. Қазан татарларының аңызында ақ бөрі адасқан елге жол сілтеп аман алып қалып, піріне айналады, дәл осындай аңыз башқұрттарда да бар [27: 264]. Сонымен қатар башқұрттардың бірқатар аңыздарында олардың халқын оңтүстіктен бөрі алып келген [28: 103-104, 106]. Башқұрт этнонимінің өзі бөріге табыну ғұрпына сілтейді – баш құрт-бас бөрі. Бөріге тағзым көріністері қазақтардың дәстүрлі мәдениетінде айқын көрінеді – бақсылар ем-жораларын атқару кезінде бөрі ана және бөрі атаны көмекке шақырады. Қазақтарда және басқада

түркі халықтарында бөрінің басы, терісі, тістері және т.б. тұмар ретінде пайдаланылған. Қырғыздың саяқ тайпасы өз тегін Қабе атты жалды бөріден бастайды [27: 265].

Жалпы қазіргі заман түркі халықтарына көне түркілерден қалған мәдени мұра халық ауыз әдебиетінде жақсы көрініс табады. Исламды және басқада әлемдік діндерді қабылдаған Еуразия түркі халықтарының фольклорына мұсылмандық үлкен әсері еткені анық. Қорқыт баба, Шопан ата, Зеңгі баба және т.б. сынды көне түркі пантеонының өкілдері уақыт өте ислам әулиелері санатына қосылған. Көне түркілердің мифологиялық жүйелерінің қалдықтарын біз бірқатар түркі халықтарының, соның ішінде қазақтардың Жер-Суға, Ұмай анаға, Құтқа, Жады тасына тағзым етуінен аңғара аламыз. Саян-Алтай түркілерінің ауыз әдебиетіндегі бірқатар аңыздар көне түркі мифологиясынан тікелей бастама алады, мысалға, алтайлықтардың бір эпосында бөрі баланы тәрбиелеп батыр болдырады [29: 536-541].

Қарастырылған салт-дәстүр, жосын-жоралғы, әдет-ғұрыптар - ата-баба рухына, Көк Тәңірге, отқа, бөріге табыну және тағысын тағы көне түркілердің қазіргі таңдағы түркі халықтарының мәдениетіндегі өшпес ізін көрсетеді.

Сонымен, жоғарыда аталғанның бәрін нәтижелеп бүгінгі барлық түркітөктес халықтарына ортақ мәдениет өз бастауын кем дегенде сонау сақ заманынан алады және дамуының негізі түркілердің қазіргі иеленудегі жерлерінің басым бөлігінде салынған деп айтуға хақымыз бар. Осы тұрғыда атақты ғалым Н.Я. Бичуриннің сөзінің жаны бар – «Бүкіл Орта Азия жерінде, Шығыс мұхиттан Каспи теңізіне дейінгі аумақта бұрыннан бері қазір мекен етудегі халықтар өмір сүрген, екі мың жыл бұрынғыдай дәл сол өмір-тұрмысы, кішігірім өзгерген дәл сол жері, шекаралары» [30: 12].

Әдебиеттер

1. Кляшторный С., Савинов Д. Степные империи древней Евразии. Санкт-Петербург: Филологический факультет СПбГУ, 2005
2. Лайпанов К., Мизиев И. О происхождении тюркских народов. Черкесск: ПАО «ПУЛ», 1993
3. Яблонский Л. Археолого-антропологическая гипотеза к проблеме формирования культур сакского типа // Центральная Азия: Источники. История. Культура. Москва: 2005. С. 776-791
4. Гумилев Л. История народа хунну. Москва: Институт ДИ-ДИК, 1998.
5. Шалекенов-Баласагуни У. Цивилизация ариев Центральной Азии. Тараз: ТарГПИ, 2012
6. Мизиев И.М. История Рядом. Нальчик: «Эльбрус», 1990
7. Абаев В. Скифо-сарматские наречия. Основы иранского языкознания. Т.1. Москва: 1979
8. Витчак К. Скифский язык: Опыт описания. Вопросы языкознания. № 5. Москва: 1992. С. 50-59
9. Петров В. Скифи. Мова і етнос. Київ: 1968
10. Закиев М. Происхождение тюрков и татар. Москва: Издательство «Инсан», 2002
11. Гасанов З. Царские скифы. Нью-Йорк: LibertyPublishing, 2002
12. Durmuş İ. Skitler (Sakalar). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1993
13. Аманжолов А. Руноподобная надпись из сакского захоронения близ Алма-Аты. Вестник АН КазССР, N 12 (320). Алма-Ата: 1971. С. 64-66
14. Дюмезиль Ж. Скифы и нарты. Москва: Наука, 1988
15. Абаев В. Скифо-европейские изоглоссы. Москва: Наука, 1965
16. Абаев В. Осетинский язык и фольклор. Москва-Ленинград: Издательство Академии Наук СССР, 1949

17. Байрамкулов А. К истории аланской ономастики и топонимики. Черкесск: Карачаево-Черкес. респ. кн. изд-во, 1995.
 18. Герценберг Л. Хотаносакский язык. Москва: Наука, 1965
 19. Балановский О.П., Батиева Е.Ф., Der Sarkisyan С., Запорожченко В.В., Соопер А., Балановская Е.В., Naak W. Анализ древней ДНК из скифских могильников Нижнего Подонья в контексте современного и древнего населения Евразии // Население Юга России с древнейших времен до наших дней: Международная научная конференция: Донские антропологические чтения-2013, 26-30 августа
 20. Lalueza-Fox C, Sampietro M.L., Gilbert M.T.P., Castri L, Facchini F, et al. Unravelling migrations in the steppe: mitochondrial DNA sequences from ancient Central Asians. *Proceedings: Biological Sciences* 271 (1542): 941–947. London, 2004
 21. Гумилев Л. Древние тюрки. Санкт-Петербург: СЗКЭО: Кристал, 2002.
 22. Лобачева Н. Из истории верований и обрядов. Огонь в свадебном комплексе хорезмийских узбеков (по материалам середины XX века). Этнографическое обозрение. № 6. Москва: 2001. С. 21-32
 23. Оразаев А. (отв. ред.). Материалы по исторической этнографии туркмен. Сборник статей. Ашхабад: Ылым, 1987
 24. Басилов В. Народная культура в исламе и задачи её исследования. Ислам и народная культура. Москва: 1998
 25. Бердыев М. Очерки по исламской культуре Туркменистана. Центральная Азия. № 12. Ашхабад: 1997. С. 30-40
 26. Иткулова Л. Нравственный выбор в башкирской сказке (философско-мировоззренческий анализ). Уфа: РИО БашГУ, 2002
 27. Самашев З. Көне түркі графикасы. Астана: ProsperPrint, 2013
 28. Надршина Ф. (сост.). Башкирское народное творчество, Т.II. Предания и легенды. Уфа: 1987
 29. Басилов В. Тюркоязычных народов мифология. Мифы народов мира, т.2. Москва: 1991
 30. Бичурин Н. Собрание сведений о народах, обитавших в Средней Азии в древние времена. Т. I. Москва-Ленинград: Издательство Академии Наук СССР, 1950
- References
1. Kljashtornyj, S, Savinov, D. Stepnye imperii drevney Evrazii. Sankt Peterburg: Filologicheskij fakul'tet SPbGU, 2005. [In Rus]
 2. Laypanov, K., Miziev, I. O proishozhdenii tjurkskih narodov. Cherkessk: PAO "PUL", 1993. [In Rus]
 3. Jablonskii, L. Arheologo-antropologicheskaya gipoteza k probleme formirovaniya kul'tur saksogo tipa. Central'naja Aziya: Istochniki. Istorija. Kul'tura. Moskva: 2005. S. 776-791. [In Rus]
 4. Gumilev, L. Istorija naroda hunnu. Moskva: Institut DI-DIK, 1998. [In Rus]
 5. Shalekenov-Balasaguni, U. Civilizaciya ariev Central'noy Azii. Taraz: TarGPI, 2012. [In Rus]
 6. Miziev, I. Istorija ryadom. Nalchik: "Elbrus", 1990. [In Rus]
 7. Abayev, V. Skifo-sarmatskie narechiya. Osnovy iranskogo jazykoznaniya. T.1. Moskva: 1979. [In Rus]
 8. Vitchak, K. Skifskii jazyk: Opyt opisaniya. Voprosy jazykoznaniya. № 5. Moskva a, 1992. S. 50-59. [In Rus]
 9. Petrov, V. Skifi. Mova i etnos. Kiiv: 1968. [In Ukr]
 10. Zakiev, Mirfaty. Proishozhdenie turkov i tatar. Moskva: Izdatel'stvo «Insan», 2002. [In Rus]
 11. Gasanov, Z. Zarskie skify. New York: Liberty Publishing, 2002. [In Rus]

12. Durmuş, İ. Skitler [Sakalar]. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1993. [In Turk]
13. Amanzholov, A. Runopodobnaya nadpis' iz saksogo zahoroneniya bliz Alma-Aty. Vestnik AN KazSSR, N 12 [320]. Alma-Ata: 1971. S. 64-66. [In Rus]
14. Djumezil', Zh. Skify i narty. Moskva: Nauka, 1988. [In Rus]
15. Abayev, V. Skifo-evropeyskie izoglossy. Moskva: Nauka, 1965. [In Rus]
16. Abayev, V. Osetinskii jazyk i fol'klor. Moskva-Leningrad: Izdatel'stvo Akademii Nauk SSSR, 1949. (In Rus)
17. Bairamkulov, A. K istorii alanskoy onomastiki i toponimiki. Cherkessk: Karachaevo-cherkeskiy respublikanskoe knizhnoe izdatel'stvo, 1995. [In Rus]
18. Gerzenberg, L. Hotanosakskii jazyk. Moskva: Nauka, 1965. [In Rus]
19. Balanovskij O.P., Batieva E.F., Der Sarkisyan c., Zaporozhchenko V.V., Cooper A., Balanovskaya E.V., Haak W. Analiz drevnej DNK iz skifskix mogilnikov Nizhnego Podonya v kontekste sovremennogo i drevnego naseleniya Evrazii // Naselenie yuga Rossii s drevnejshix vremen do nashix dnei: Mezhdunarodnaya nauchnaya konferenciya donskie antropologicheskie chteniya 2013 26-30 avgusta. [In Rus]
20. Lalueza-Fox C., Sampietro M.L, Gilbert M.T., Castri L, Facchini F., Pettener D., Bertranpetit J. Unravelling migrations in the steppe: mitochondrial DNA sequences from ancient central Asians // Proc Biol Sci. 2004, May 7;271[1542]:941-7. [In Eng]
21. Gumilev, L. Drevnie tjurki. Sankt-Piterburg: Kristal, 2002. [In Rus]
22. Lobacheva, N. Iz istorii verovanij i obryadov. Ogon' v svadebnom komplekse horezmiyskih uzbekov [po materialam serediny XX veka]. Jetnograficheskoe obozrenie. № 6. Moskva: 2001. S. 21-32. [In Rus]
23. Orazayev, A. Materialy po istoricheskoy jetnografii turkmen. Ashhabad: Ylym, 1987. [In Rus]
24. Basilov, V. Narodnaya kul'tura v islame i zadachi ego issledovaniya. Islam i narodnaya kul'tura. Moskva: 1998. [In Rus]
25. Berdyev, M. Ocherki po islamskoy kul'ture Turkmenistana. Central'naya Aziya. № 12. Ashhabad: 1997. S. 30-40. [In Rus]
26. Itkulova, L. Nravstvennyy vybor v bashkirskoy skazke [filosofsko-mirovozzrencheskij analiz]. Ufa: RIO BashGU, 2002. [In Rus]
27. Samashev, Z. Kone turki grafikasy. Astana: ProsperPrint, 2013. [In Kaz]
28. Nadrshina, F. Bashkirskoe narodnoe tvorchestvo, T.II. Predaniya i legendy. Ufa:1987. [In Rus]
29. Basilov, V. Tjurkoyazychnyh narodov mifologiya. Mify narodov mira. T.2. Moskva: 1991. [In Rus]
30. Bichurin, N. Sobranie svedeniy o narodah, obitavshih v Sredney Azii v drevnie vremena. T. 1-3. Moskva-Leningrad: Izdatel'stvo Akademii Nauk SSSR, 1950-1953. [In Rus]

МАЗМҰНЫ

Абдимомынов Н.Т.	
АЛТЫН ОРДАНЫҢ САЯСИ ТАРИХЫНЫҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ (1242-1269 жж.).....	8
Алдажұманов Қ.С.	
СОҒЫС КЕЗІНДЕГІ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ХАЛЫҚТЫ АЗЫҚ-ТҮЛКІПЕН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕГІ КАРТОЧКА ЖҮЙЕСІ (1941-1945).....	20
Алмагамбетова А.М.	
1959-1970 ЖЖ. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ТҮРКІ ХАЛЫҚТАРЫНЫҢ ТАРИХИ-ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ АНАЛИЗЫ.....	28
Алпысбес М.	
ЖАҒАҢДАНУ ҮДЕРІСІНДЕГІ ХАЛЫҚТАР БІРЛІГІН НЫҒАЙТУДАҒЫ ТҮРКІ ӘЛЕМІНІҢ РУХАНИ ЖӘНЕ МӘДЕНИ ТАРИХ МҰРАЛАРЫ.....	37
Асанова С.А.	
ТАРИХИ ӨНГІМЕ-ҚАЗІРГІ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ БІРЕГЕЙЛІКТІҢ ҚАЙНАР КӨЗІ.....	48
Әбділдабекова А.М.	
XX ҒАСЫР БАСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ЗИЯЛЫ ҚАУЫМЫНЫҢ ЕҢБЕКТЕРІНДЕ ОТАРЛЫҚ КЕЗЕҢДІ БАҒАЛАУ	53
Әбжанов Х.	
АКАДЕМИКТІҢ АМАНАТЫ.....	58
Әбубәкірова Ә.П.	
ҚАЗАҚСТАН МЕН ҚЫТАЙ АРАСЫНДАҒЫ ШЕКАРАЛЫҚ КЕЛІССӨЗДЕР МӘСЕЛЕСІ.....	64
Әділжанов Н.	
ДЕМОКРАТИЯЛЫҚ ҮРДІСТЕР: ФОРМАЦИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ӨРКЕНИЕТТІК ҚҰБЫЛЫС РЕТІНДЕ (ТАРИХИ-САЯСИ АСПЕКТІ).....	72
Баудиярова К.Б.	
ОТБАСЫ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫН АНЫҚТАУДАҒЫ ТҮРЛІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР.....	82
Егізбаева М.Қ., Бейсегулова А.Қ.	
ӨЗБЕК ЖӘНЕ ҚАРАҚАЛПАҚ ХАЛЫҚТАРЫНЫҢ ЭТНОМӘДЕНИЕТІ.....	89
Жайлыбаев Д.Ж.	
ҚАЗАҚТАРДЫҢ ДӘСТҮРЛІ ҚҰҚЫҒЫ ТУРАЛЫ РЕВОЛЮЦИЯҒА ДЕЙІНГІ ЖАЗЫЛҒАН ЕҢБЕКТЕР.....	95
Жакин М.С.	
БӨРІ БАТЫР: АҢЫЗ ЖӘНЕ ДЕРЕК (сыни талдау тәжірибесі).....	99
Жаппасов Ж.Е., Тасилова Н.А., Байдавлетова М.Д.	
ОРТАЛЫҚ АЗИЯ МЕН ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ БОЙЫНША ЖАЗБА ДЕРЕКТЕР.....	113
Жетписбаев А.О.	
XIX-XX ҒҒ. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЭТНОДЕМОГРАФИЯЛЫҚ ӨЗГЕРІСТЕРДІҢ НЕГІЗГІ КЕЗЕҢДЕРІ: ХАЛЫҚ САНАҒЫ: ХАЛЫҚ САНАҒЫНЫҢ МАТЕРИАЛДАРЫ БОЙЫНША.....	122
Искакова Ғ.З., Байдавлетова М.Д.	
ТҮРКІ ТАЙПАЛАРЫ МЕКЕН ЕТКЕН ТЕРРИТОРИЯНЫҢ ТАБИҒИ ЛАНДШАФТЫ (VI-X ҒҒ.).....	131
Кабдушев Б.Ж., Кабдушева Л.Ж.	
ҚАЗАҚСТАНҒА АРНАЙЫ ҚОНЫСТАНДЫРУ САЯСАТЫ.....	138
Кариев Е.М.	
ЕУРАЗИЯ КӨНЕ ТҮРКІ ӨРКЕНИЕТІНІҢ БАСТАУЛАРЫ ЖӘНЕ МӘДЕНИ МҰРАСЫ (ерте темір дәуірі және қазіргі заман).....	144
Каринбаев Ж.Ә.	
ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ БЕЛОРУС ЭТНОСЫНЫҢ ӨКІЛДЕРІ: ҚАЛЫПТАСУЫНЫҢ ТАРИХЫ МЕН БҮГІНІ.....	152
Картаева Т.Е., Оралбай Е.	
ҚҰДЫҚ ҚАЗУ ІСІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ ЖӘНЕ ҚҰДЫҚ ТҮРЛЕРІ (АРХЕОЛОГИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ЭТНОГРАФИЯЛЫҚ МАТЕРИАЛДАР БОЙЫНША).....	163
Кәрібаев Б.Б.	
XV Ғ. СОҢЫ МЕН XVI Ғ. БАСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ХАНДЫҒЫ ТАРИХЫНЫҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	180
Кәрібаев Б.Б., Ноғайбаева М.С.	
XV Ғ. I ЖАРТЫСЫНДАҒЫ ӘБІЛҚАЙЫР ХАНДЫҒЫНЫҢ ТАРИХЫНАН.....	186
Қозғамбаева Г.Б.	
ҰЛЫ ҒАЛЫМ, ГЕОЛОГ – ҚАНЫШ ИМАНТАЙҰЛЫ СӘТБАЕВ.....	193

Қозғамбаева Г.Б., Бейсегулова А.Қ. ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫ ШЫМКЕНТ ҚАЛАСЫНДАҒЫ САЯСИ ҚУҒЫН-СҮРГІН ҚҰРБАНДАРЫНЫҢ МУЗЕЙІ.....	198
Қозыбақова Ф.А. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ НАРЫҚ МЕХАНИЗМІНІҢ СОҢҒЫ ЭЛЕМЕНТТЕРІНЕ ҚАРСЫ СТАЛИНДІК ЭКСТРЕМИСТІК САЯСАТ.....	206
Қозыбақова Ф.А., Рвайдарова Г.О. 1921-1922 ЖЖ. ЖҮРГІЗІЛГЕН ЖЕР-СУ РЕФОРМАСЫНА ЖАҢА КӨЗҚАРАС.....	214
Майданали З. ИМПЕРИЯЛЫҚ КОНФЕДЕРАЦИЯЛАР ЖӘНЕ ОРТАЛЫҚ АЗИЯНЫҢ КӨШПЕЛІ БІРЛЕСТІКТЕРІ (ТАРИХНАМАЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕР).....	222
Махаева А.Ш., Чаргынова Г.О. ШЫҒЫС ТҮРКІСТАНДАҒЫ ХІХ ҒАСЫРДЫҢ 60-70 ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ САЯСИ ҮДЕРІСТЕРДІҢ ҚАЗАҚТАР МЕН ҚЫРҒЫЗДАРҒА ЫҚПАЛЫ.....	227
Мухамадеев Т.М., Мухадеева И.А., Капбасова Д.С. Н. НАЗАРБАЕВ ЕҢБЕКТЕРІ – ҚАЗАҚСТАННЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК ҚАУІПСІЗДІГІ, ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ МЕН ПЕРСПЕКТИВТІЛІГІНІҢ ФЛАГМАНЫ РЕТІНДЕ.....	239
Мұсағалиева А.С. СОЛТҮСТІК ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ "АЛЖИР" ӘЙЕЛДЕР ЛАГЕРІНІҢ ТАРИХЫ: ТАРИХНАМА ЖӘНЕ МҰРАҒАТТЫҚ ДЕРЕКТЕР.....	245
Нұртазина Н.Д. VIII-X ғғ. ОРТАЛЫҚ АЗИЯДА ТҮРКІ КӨШПЕЛІ ҚОҒАМЫНЫҢ ЖАППАЙ ДАҒДАРЫСЫ ТУРАЛЫ.....	255
Нұртазина Н.Д. ҚАЗАҚСТАНДА ИСЛАМ ДІНІНІҢ ТАРАЛУЫ ФЕНОМЕНІНЕ ЖАҢА КӨЗҚАРАС.....	260
Нұртазина Н.Д. ОРТАЛЫҚ АЗИЯНЫҢ ЕЖЕЛГІ ТАРИХЫ: ДІНДЕР, МӘДЕНИЕТТЕР, БАЙЛАНЫСТАР.....	266
Омарбеков Т.О. АЛТЫН ОРДА ХАНЫ ТОҚТАМЫСТЫҢ МӘСКЕУГЕ ЖОРЫҒЫ.....	272
Өтепова Г.Е. VIII ғ. - XX ғ. БАСЫ КЕЗІНДЕГІ ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ БОЙЫНША ЗАҢНАМАЛЫҚ ДЕРЕКТЕРДІ ЗЕРТТЕУ ТӘЖІРИБЕСІНЕН.....	280
Өтепова Г.Е. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖЕР МӘСЕЛЕСІ ТУРАЛЫ ХІХ ҒАСЫРДАҒЫ ПАТША ЗАҢНАМАСЫ.....	288
Өтепова Г.Е. СІБІР КОМИТЕТІНІҢ МӘЛІМЕТТЕРІ РЕСЕЙ ИМПЕРИЯСЫ ҚҰРАМЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫН ЗЕРТТЕУДІҢ ДЕРЕККӨЗІ РЕТІНДЕ.....	297
Раздыков С.З. СУБЭТНОСТЫҚ МӘДЕНИЕТ – ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЕСКІ ДӘСТҮРДІ ҰСТАНУШЫЛАРЫ.....	303
Садвокасова А.К., Кошман Т.В., Ракишева Б.И. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ЭТНОСАРАЛЫҚ, КОНФЕССИЯРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР ТАРИХЫ, АСА ҮЛКЕН ЭТНОСТАР ТАРИХЫН ҚОСА АЛҒАНДА: НЕГІЗГІ ҚОРЫТЫНДЫЛАР.....	316
Сайлан Б., Раушанбек Б. ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ӘСКЕРИ ӨНЕРІНДЕГІ БАТЫРЛАР ОБРАЗЫ.....	330
Сайлан Б. ҚАЗАҚСТАНДЫҚТАРДЫҢ УКРАИНАНЫ АЗАТ ЕТУ ЖОЛЫНДАҒЫ КҮРЕСІ МЕН ЕРЛІКТЕРІ.....	335
Сыздықов С.М. «МӨҢГІЛІК ЕЛ» ИДЕЯСЫ: САЯСИ-ФИЛОСОФИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ ЖӘНЕ ТАРИХИ САБАҚТАСТЫҒЫ.....	340
Тасилова Н.А., Қозғамбаева Г. «ҚЫРҒЫЗДАРДЫҢ (ҚАЗАҚТАРДЫҢ) ЖЕР ПАЙДАЛАНУ МАТЕРИАЛДАРЫ...» - ҚАЗАҚ ШАРУАШЫЛЫҒЫНЫҢ ШАРУАШЫЛЫҚ-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТАРИХЫНЫҢ ДЕРЕК КӨЗІ.....	345
Телеуова Э.Т. ДӘСТҮРЛІ ӨРКЕНИЕТТІҢ ӘЛЕУМЕТТІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	351
Телеуова Э.Т. КӨШПЕЛІЛЕРДІҢ ӘДЕТТІК ҚҰҚЫҚ ТАРИХЫНАН.....	355
Толенова З.М., Кубеев Р.Д. АКАДЕМИК М.К. ҚОЗЫБАЕВТЫҢ ТАРИХИ ТҮЛҒАЛАРДЫ ЗЕРТТЕУГЕ ҚОСҚАН ҮЛЕСІ: ЖАҢА ЖӘНЕ ДӘСТҮРЛІ.....	360

Удербасева С.К.	
ОРЫНБОР ҒЫЛЫМИ МҰРАҒАТ КОМИССИЯСЫНЫҢ «ЕҢБЕКТЕР» ЖИНАҒЫНДЫҒЫ ОРТАЛЫҚ АЗИЯНЫҢ КӨШПЕЛІ ХАЛЫҚТАРЫНЫҢ ТАРИХЫ.....	365
Удербасева С.К.	
ТҮРКІСТАН ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТОРЛЫҒЫ ҚАЗАҚ ШЕНЕУЛІГІНІҢ ҚЫЗМЕТІ МЕН ӨКІЛЕТТІЛІГІ.....	380
Ускенбай К.	
АҚ ОРДА: ҰЛЫС БІРЛЕСТІГІНЕН ТӘУЕЛСІЗ МЕМЛЕКЕТКЕ.....	392
Ускенбай К.	
ДЕРЕККӨЗДЕРДЕГІ "ҚАЗАҚТАР" ЖӘНЕ "ҚАЗАҚ МЕМЛЕКЕТІ" ТЕРМИНДЕРІ ТУРАЛЫ.....	396
Хабижанова Г.Б.	
ҚЫПШАҚТАР ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫНДАҒЫ РОЛІ.....	402
Хабижанова Г.Б., Сагинаева А.Н.	
XI-XIII ғғ. ҚЫПШАҚТАРДЫҢ ОРЫС КНЯЗДІКТЕРІМЕН САУДА-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖӘНЕ МӘДЕНИ БАЙЛАНЫСТАРЫ.....	408
Шаймердинова Н.Г., Ярыгин С.А.	
ҒҰН-САРМАТ ДӘУІРІНДЕГІ ОРТА АЗИЯ КӨШПЕНДІЛЕРІНІҢ МӘДЕНИЕТІНДЕГІ БІЛЕУШІЛЕРДІҢ ТАҢБАЛАРЫ.....	413
Шайхығалиев Е.А., Изтелеуова Л.И., Елюбаев Р.Б., Ержанов Р.Р.	
ЕРЕЙМЕНТАУ АУДАНЫНДАҒЫ ЖАҢА АРХЕОЛОГИЯЛЫҚ ОБЪЕКТІЛЕРДІ АНЫҚТАУ МАҚСАТЫНДАҒЫ БАРЛАУ ЖҰМЫСТАРЫ.....	422

СОДЕРЖАНИЕ

Абдимомынов Н.Т.	
А НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ИСТОРИИ ЗОЛОТОЙ ОРДЫ (1242-1269 гг.).....	8
Алдажұманов Қ.С.	
С КАРТОЧНАЯ СИСТЕМА СНАБЖЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ ПРОДОВОЛЬСТВИЕМ В КАЗАХСТАНЕ В ВОЕННЫЕ ГОДЫ (1941-1945)	20
Алмагамбетова А.М.	
ИСТОРИКО-ДЕМОГРАФИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ТЮРКСКИХ НАРОДОВ КАЗАХСТАНА ЗА 1959 – 1970 ГГ.....	28
Алпысбес М.	
ДУХОВНОЕ И КУЛЬТУРНОЕ ИСТОРИЧЕСКОЕ НАСЛЕДИЕ ТЮРКСКОГО МИРА В УКРЕПЛЕНИИ ЕДИНСТВА НАРОДОВ В ПРОЦЕССЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ.....	37
Асанова С.А.	
ИСТОРИЧЕСКИЙ НАРРАТИВ - ИСТОЧНИК ИДЕНТИЧНОСТИ В СОВРЕМЕННОМ КАЗАХСТАНЕ.....	48
Әбілдабекова А.М.	
ОЦЕНКА КОЛОНИАЛЬНОГО ПЕРИОДА В ТРУДАХ КАЗАХСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ НАЧАЛА XX ВЕКА.....	53
Әбжанов Х.	
АМАНАТ АКАДЕМИКА.....	58
Әбубәкірова Ә.П.	
ПРОБЛЕМЫ И ИТОГИ ПЕРЕГОВОРОВ ПО ФОРМИРОВАНИЮ КАЗАХСТАНСКО-КИТАЙСКОЙ ГРАНИЦЫ...64	
Әділжанов Н.	
ДЕМОКРАТИЧЕСКИЕ ТЕНДЕНЦИИ: КАК ФОРМАЦИОННОЕ И ЦИВИЛИЗАЦИОННОЕ ЯВЛЕНИЕ (ИСТОРИКО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ).....	72
Баудиярова К.Б.	
МЕТОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ СТАБИЛЬНОСТИ СЕМЬИ.....	82
Егізбаева М.Қ., Бейсегүлова А.Қ.	
ЭТНОКУЛЬТУРА УЗБЕКСКИХ И КАРАКАЛПАКСКИХ НАРОДОВ.....	89
Жайлыбаев Д.Ж.	
ДОРЕВОЛЮЦИОННЫЕ ТРУДЫ ОБ ОБЫЧНОМ ПРАВЕ КАЗАХОВ.....	95
Жакин М.С.	
БОРИ БАТЫР: МИФ И ФАКТ (опыт критического анализа).....	99
Жаппасов Ж.Е., Тасилова Н.А., Байдавлетова М.Д.	
ПИСЬМЕННЫЕ ИСТОЧНИКИ ПО ИСТОРИИ КАЗАХСТАНА И ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ.....	113
Жетписбаев А.О.	
ОСНОВНЫЕ ЭТАПЫ ЭТНОДЕМОГРАФИЧЕСКИХ ИЗМЕНЕНИЙ В КАЗАХСТАНЕ В XIX-XX ВВ.: ПО МАТЕРИАЛАМ ПЕРЕПИСЕЙ НАСЕЛЕНИЯ.....	122
Искакова Ғ.З., Байдавлетова М.Д.	
ПРИРОДНЫЙ ЛАНДШАФТ ТЕРРИТОРИИ НАСЕЛЕННЫЙ ТЮРКСКИМИ ПЛЕМЕНАМИ (VI-X ВВ.).....	131
Кабдушев Б.Ж., Кабдушева Л.Ж.	
НАСИЛЬСТВЕННАЯ ДЕПОРТАЦИЯ В КАЗАХСТАН.....	138
Кариев Е.М.	
ИСТОКИ И КУЛЬТУРНОЕ НАСЛЕДИЕ ДРЕВНЕТЮРКСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ ЕВРАЗИИ (ранний железный век и современность).....	144
Каринбаев Ж.Ә.	
ПРЕДСТАВИТЕЛИ БЕЛОРУССКОГО ЭТНОСА В КАЗАХСТАНЕ: ИСТОРИЯ ФОРМИРОВАНИЯ И НАСТОЯЩЕЕ.....	152
Картаева Т.Е., Оралбай Е.	
РАЗВИТИЕ КОЛОДЕЗНОГО ДЕЛА И ЕГО РАЗНОВИДНОСТИ (ПО МАТЕРИАЛАМ АРХЕОЛОГИИ И ЭТНОГРАФИИ).....	163
Кәрібаев Б.Б.	
ПРОБЛЕМЫ ИСТОРИИ КАЗАХСКОГО ХАНСТВА В КОНЦЕ XV- НАЧАЛЕ XVI ВВ.....	180
Кәрібаев Б.Б., Ноғайбаева М.С.	
ИЗ ИСТОРИИ ХАНСТВА АБУЛХАЙЫРА В I-ПОЛОВИНЫ XV ВЕКА.....	186
Қозғамбаева Ғ.Б.	
ВЫДАЮЩИЙСЯ ГЕОЛОГ И УЧЕНЫЙ КАНЫШ ИМАНТАЙУЛЫ САТБАЕВ.....	193

Қозғамбаева Г.Б., Бейсегулова А.Қ. МУЗЕЙ ЖЕРТВ ПОЛИТИЧЕСКИХ РЕПРЕССИЙ Г. ШЫМКЕНТ ЮЖНО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ.....	198
Қозыбақова Ф.А. ЭКСТРЕМИСТСКАЯ ПОЛИТИКА СТАЛИНА ПО ЛИКВИДАЦИИ ПОСЛЕДНИХ ЭЛЕМЕНТОВ МЕХАНИЗМА РЫНКА В КАЗАХСТАНЕ.....	206
Қозыбақова Ф.А., Рвайдарова Г.О. 1921-1922 гг. НОВЫЙ ВЗГЛЯД НА ПРОВОДИМУЮ ЗЕМЕЛЬНО-ВОДНУЮ РЕФОРМУ.....	214
Майданади З. ИМПЕРСКИЕ КОНФЕДЕРАЦИИ И КОЧЕВЫЕ ОБЪЕДИНЕНИЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ (ИСТОРИОГРАФИЯ ПРОБЛЕМЫ).....	222
Махаева А.Ш., Чаргынова Г.О. ВЛИЯНИЕ ПОЛИТИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ В ВОСТОЧНОМ ТУРКЕСТАНЕ В 60-70 ГГ. XIX ВЕКА НА КАЗАХОВ И КЫРГЫЗОВ.....	227
Мухамадеев Т.М., Мухадеева И.А., Капбасова Д.С. ТРУДЫ Н. НАЗАРБАЕВА КАК ФЛАГМАНА ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ, СОТРУДНИЧЕСТВА И ПЕРСПЕКТИВНОСТИ КАЗАХСТАНА.....	239
Мұсағалиева А.С. ИСТОРИЯ ЖЕНСКОГО ЛАГЕРЯ "АЛЖИР" В СЕВЕРНОМ КАЗАХСТАНЕ: ИСТОРИОГРАФИЯ И АРХИВНЫЕ ДАННЫЕ.....	245
Нұртазина Н.Д. О СИСТЕМНОМ КРИЗИСЕ ТЮРКСКОГО КОЧЕВОГО ОБЩЕСТВА ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В КОНЦЕ VIII-X ВВ.....	255
Нұртазина Н.Д. НОВЫЙ ВЗГЛЯД НА ФЕНОМЕН ИСЛАМИЗАЦИИ КАЗАХСТАНА.....	260
Нұртазина Н.Д. ДРЕВНЯЯ ИСТОРИЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ: РЕЛИГИИ, КУЛЬТУРЫ, КОНТАКТЫ.....	266
Омарбеков Т.О. ПОХОД ХАНА ЗОЛОТОЙ ОРДЫ ТОХТАМЫША НА МОСКВУ.....	272
Өтепова Г.Е. ИЗ ОПЫТА ИЗУЧЕНИЯ ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫХ ИСТОЧНИКОВ ПО ИСТОРИИ КАЗАХСТАНА VIII-НАЧАЛА XX ВЕКА.....	280
Өтепова Г.Е. ЦАРСКОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО XIX ВЕКА О ЗЕМЕЛЬНОМ ВОПРОСЕ В КАЗАХСТАНЕ.....	288
Өтепова Г.Е. МАТЕРИАЛЫ СИБИРСКОГО КОМИТЕТА КАК ИСТОЧНИК ИЗУЧЕНИЯ ИСТОРИИ КАЗАХСТАНА В СОСТАВЕ РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ.....	297
Раздыков С.З. СУБЭТНИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА - СТАРОВЕРЫ ВОСТОЧНОГО КАЗАХСТАНА.....	303
Садвокасова А.К., Кошман Т.В., Ракишева Б.И. ИСТОРИЯ МЕЖЭТНИЧЕСКИХ, МЕЖКОНФЕССИОНАЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН, ВКЛЮЧАЯ ИСТОРИЮ НАИБОЛЕЕ КРУПНЫХ ЭТНОСОВ: ОСНОВНЫЕ ИТОГИ.....	316
Сайлан Б., Раушанбек Б. ОБРАЗ ГЕРОЕВ В ВОЕННОМ ИСКУССТВЕ КАЗАХСКОГО НАРОДА.....	330
Сайлан Б. ПОДВИГИ ГЕРОИЗМ КАЗАХСТАНЦЕВ В БОРЬБЕ ЗА ОСВОБОЖДЕНИЕ УКРАИНЫ.....	335
Сыздықов С.М. ИДЕЯ "МӘҢГІЛІК ЕЛ": ПОЛИТИКО-ФИЛОСОФСКИЕ ОСНОВЫ И ИСТОРИЧЕСКАЯ ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ.....	340
Тасилова Н.А., Қозғамбаева Г. «МАТЕРИАЛЫ ПО КИРГИЗСКОМУ ЗЕМЛЕПОЛЬЗОВАНИЮ...» КАК ИСТОЧНИК ПО ХОЗЯЙСТВЕННО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ИСТОРИИ КАЗАХСКИХ ХОЗЯЙСТВ.....	345
Телеуова Э.Т. СОЦИАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ В ТРАДИЦИОННОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ.....	351
Телеуова Э.Т. ИЗ ИСТОРИИ ОБЫЧНОГО ПРАВО КОЧЕВНИКОВ.....	355
Толенова З.М., Кубеев Р.Д. ВКЛАД АКАДЕМИКА М.К. КОЗЫБАЕВА В ИЗУЧЕНИЕ ИСТОРИЧЕСКИХ ЛИЧНОСТЕЙ: НОВОЕ И ТРАДИЦИОННОЕ.....	360

Удербасева С.К.	
ОТРАЖЕНИЕ ИСТОРИИ КОЧЕВЫХ НАРОДОВ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В «ТРУДАХ» ОРЕНБУРГСКОЙ УЧЕНОЙ АРХИВНОЙ КОМИССИИ.....	365
Удербасева С.К.	
ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ И ПОЛНОМОЧИЯ КАЗАХСКОГО ЧИНОВНИЧЕСТВА ТУРКЕСТАНСКОГО ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТОРСТВА.....	380
Ускенбай К.	
АК-ОРДА: ОТ УЛУСНОГО ОБЪЕДИНЕНИЯ К НЕЗАВИСИМОМУ ГОСУДАРСТВУ	392
Ускенбай К.	
О ТЕРМИНАХ «КАЗАХИ» И «КАЗАХСКОЕ ГОСУДАРСТВО» В ИСТОЧНИКАХ.....	396
Хабижанова Г.Б.	
КИПЧАКИ И ИХ РОЛЬ В ФОРМИРОВАНИИ КАЗАХСКИХ ПЛЕМЕН.....	402
Хабижанова Г.Б., Сагинаева А.Н.	
ТОРГОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ И КУЛЬТУРНЫЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЯ КЫПЧАКОВ С РУССКИМИ КНЯЖЕСТВАМИ В XI-XIII ВВ.....	408
Шаймердинова Н.Г., Ярыгин С.А.	
СИМВОЛЫ ВЛАСТИ В КУЛЬТУРЕ КОЧЕВНИКОВ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ ГУННО-САРМАТСКОГО ВРЕМЕНИ.....	413
Шайхығалиев Е.А., Изтелеуова Л.И., Елюбаев Р.Б., Ержанов Р.Р.	
АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ РАЗВЕДОЧНЫЕ РАБОТЫ ПО ВЫЯВЛЕНИЮ НОВЫХ АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ ОБЪЕКТОВ ЕРЕЙМЕНТАУСКОГО РАЙОНА.....	422

CONTENTS

Abdimomynov N.T. SOME PROBLEMS OF THE POLITICAL HISTORY OF THE GOLDEN HORDE (1240-1269).....	8
Aldazhumanov K.S. CARD SYSTEM IN PROVIDING FOOD TO THE POPULATION OF KAZAKHSTAN DURING THE WAR (1941-1945).....	20
Almagambetova A.M. IHISTORICAL AND DEMOGRAPHIC ANALYSIS OF TURKIC PEOPLES OF KAZAKHSTAN FOR 1959 - 1970.....	28
Alpisbes M. HERITAGE OF SPIRITUAL AND CULTURAL HISTORY OF THE TURKIC WORLD IN STRENGTHENING THE UNITY OF PEOPLES IN THE PROCESS OF GLOBALIZATION.....	37
Asanova S.A. HISTORICAL NARRATIVE - THE SOURCE OF IDENTITY IN MODERN KAZAKHSTAN.....	48
Abdildabekova A.M. EVALUATION OF THE COLONIAL PERIOD IN THE WORKS OF THE KAZAKH INTELLIGENTSIA OF EARLY XX CENTURY.....	53
Abzhanov Kh. ACADEMICIANS TRUST.....	58
Abubakirova A.P. PROBLEMS AND RESULTS OF NEGOTIATIONS ON FORMATION OF THE KAZAKHSTAN-CHINESE BORDER.....	64
Adilzhanov N. DEMOCRATIC TRENDS: AS A FORMATIVE AND CIVILIZATIONAL PHENOMENON (HISTORICAL AND POLITICAL ASPECT).....	72
Baudiyarova K.B. RESEARCH METHODS OF STABILITY OF THE FAMILY.....	82
Yegizbaeva M.K., Beisegulova A.K. ETHNO-CULTURE OF THE UZBEK AND KARAKALPAK PEOPLES.....	89
Zhailybayev D.Zh. PREREVOLUTIONARY PROCEEDINGS OF CUSTOMARY LAW KAZAKHS.....	95
Zhakin M.S. BORI BATYR: MYTH AND FACT (critical analysis experience).....	99
Zhappasov Zh.E., Tasilova N.A., Baydavletova M.D. SOURCES ON THE HISTORY OF KAZAKHSTAN AND CENTRAL ASIA.....	113
Zhetpisbayev A.O. THE MAIN STAGES OF ETHNODEMOGRAPHIC CHANGES IN KAZAKHSTAN IN 19th - 20th CENTURIES: BASED ON THE POPULATION CENSUS MATERIALS.....	122
Iskakova G.Z., Baydavletova M.D. THE NATURAL LANDSCAPE OF THE TERRITORY INHABITED BY TURKIC TRIBES (VI-X CENTURIES.).....	131
Kabdushev B.Zh., Kabdusheva L.Zh. THE FORCED DEPORTATION IN KAZAKHSTAN.....	138
Kariyev Y.M. THE ORIGINS AND CULTURAL HERITAGE OF THE ANCIENT TURKIC CIVILIZATION OF EURASIA (early iron age and the present).....	144
Karinbayev Zh.A. REPRESENTATIVES OF THE BELORUSSIAN ETHNOS IN KAZAKHSTAN: HISTORY OF FORMATION AND CURRENT STATUS.....	152
Kartaeva T.E., Oralbai Y. THE DEVELOPMENT OF BUSINESS IN THE WELL AND ITS VARIANTS (MATERIALS OF ARCHEOLOGY AND ETHNOGRAPHY).....	163
Karibaev B.B. THE PROBLEMS OF THE HISTORY OF KAZAKH KHANATE AT THE END OF XV- IN THE BEGINNING OF XVI CENTURIES.....	180
Karybaev B.B., Nogaibayeva M. FROM THE HISTORY OF THE KHANATE ABULKAYYR IN THE I-HALF OF THE XV CENTURY.....	186

Kozgambaeva G.B.	
OUTSTANDING GEOLOG VERSUS SCIENTIST KANYSH IMANTAIEVICH SATBAYEV.....	193
Kozgambayeva G.B., Beisegulova A.K.	
MUSEUM OF VICTIMS OF POLITICAL REPRESSION IN SHYMKENT, SOUTH KAZAKHSTAN REGION.....	198
Kozybakova F.A.	
EXTREMIST POLITICS OF STALIN AGAINST LAST ELEMENTS OF MARKET MECHANISM IN KAZAKHSTAN.....	206
Kozybakova F.A., Rvaydarova G.O.	
1921-1922 A NEW APPROACH TO THE LAND AND WATER REFORM CARRIED OUT.....	214
Maydanali Z.	
IMPERIAL CONFEDERATIONS AND NOMADIC ASSOCIATIONS OF CENTRAL ASIA (HISTORIOGRAPHY OF PROBLEM).....	222
Mahaeva A.Sh., Charynova G.O.	
EFFECT OF POLITICAL PROCESSES IN EAST TURKESTAN IN 60-70 YEARS. XIX CENTURY IN THE KAZAKHS AND KYRGYZ.....	227
Mukhamadeev T.M., Mukhadeeva I.A., Kapbasova D.S.	
WORKS OF N. NAZARBAYEV AS A FLAGSHIP OF STATE SECURITY, COOPERATION AND PROSPECTS OF KAZAKHSTAN.....	239
Musagalieva A.S.	
HISTORY OF THE WOMEN'S CAMP "ALGERIA" IN NORTHERN KAZAKHSTAN: HISTORIOGRAPHY AND ARCHIVAL DATA.....	245
Nurtazina N.D.	
ON THE SYSTEMATIC CRISIS OF THE TURKIC NOMADIC SOCIETY OF CENTRAL ASIA AT THE END OF VIII-X CENTURIES.....	255
Nurtazina N.D.	
A NEW APPROACH TO THE PHENOMENON OF ISLAMIZATION OF KAZAKHSTAN.....	260
Nurtazina N.D.	
HISTORY OF ANCIENT CENTRAL ASIA: RELIGIONS, CULTURES, CONTACTS.....	266
Omarbekov T.O.	
CAMPAIGN OF GOLDEN HORDE KHAN TOKHTAMYSH TO MOSCOW.....	272
Otepova G.E.	
FROM THE EXPERIENCE OF STUDYING LEGISLATIVE SOURCES ON THE HISTORY OF KAZAKHSTAN VIII-EARLY XX CENTURY.....	280
Otepova G.E.	
TSARIST LEGISLATION OF THE XIX CENTURY ON THE LAND ISSUE IN KAZAKHSTAN.....	288
Otepova G.E.	
PROCEEDINGS OF THE SIBERIAN COMMITTEE, AS A SOURCE FOR STUDYING THE HISTORY OF KAZAKHSTAN IN THE RUSSIAN EMPIRE.....	297
Razdykov S.	
SUBETHNIC CULTURE - OLD BELIEVERS OF THE EASTERN KAZAKHSTAN.....	303
Sadvokassova A., Koshman T., Rakisheva B.	
HISTORY OF INTER-ETHNIC, INTER-RELIGIOUS RELATIONS IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN, INCLUDING THE HISTORY OF THE LARGEST ETHNIC GROUPS: THE MAIN OUTCOMES.....	316
Sailan B., Raushanbek B.	
THE HEROES CHARACTER IN MILITARY ART OF THE KAZAKH NATION.....	330
Sailan B.	
HEROISM OF KAZAKHSTAN CITIZENS IN FIGHT FOR INDEPENDENCE OF UKRAINE.....	335
Syzdykov S.M.	
THE IDEA OF "MANGILIK EL": POLITICAL AND PHILOSOPHICAL FOUNDATIONS AND HISTORICAL CONTINUITY.....	340
Tasilova N.A., Kozgambaeva G.	
"MATERIALS ABOUT KYRGYZ LAND USE ..." AS THE SOURCE ON HOUSEHOLD-ECONOMICAL HISTORY OF KAZAKH ECONOMY.....	345
Teleuova E.	
SOCIAL FEATURES ARE IN TRADITIONAL CIVILIZATION.....	351
Teleuova E.	
FROM HISTORY OF NOMADIC CUSTOMARY LAW.....	355

Tolenova Z.M., Kubeyev R.D.	
THE CONTRIBUTION OF THE ACADEMICIAN M.K. KOZYBAYEV IN HISTORICAL FIGURES STUDIES: THE NEW AND THE TRADITIONAL.....	360
Uderbaeva S.K.	
REFLECTION OF THE HISTORY OF THE NOMADIC PEOPLES OF CENTRAL ASIA IN THE "PROCEEDINGS" OF THE ORENBURG SCIENTIFIC ARCHIVAL COMMISSION.....	365
Uderbaeva S.K.	
ACTIVITIES AND POWERS OF KAZAKH OFFICIALS TURKESTAN GOVERNOR-GENERAL.....	380
Uskenbai K.	
AK-ORDA: FROM A ULUS ASSOCIATION TO AN INDEPENDENT STATE.....	392
Uskenbai K.	
ABOUT THE TERMS "KAZAKHS" AND "KAZAKH STATE" IN THE SOURCES.....	396
Habizhanova G.B.	
KIPCHAKS ROLE IN KAZAKH TRIBES FORMATION.....	402
Khabizhanova G.B., Saginayeva A.N.	
TRADE-ECONOMIC AND CULTURAL RELATIONS OF KIPCHAKS WITH THE RUSSIAN PRINCIPALITIES IN THE XI-XIII CENTURIES.....	408
Shaymerdenova N.G., Yaryghin S.A.	
SYMBOLS OF POWER IN THE CULTURE OF CENTRAL ASIAN NOMADS (HUN-SARMATIAN PERIOD).....	413
Shaikhygaliev E.A., Izteleuova L.I., Elyubaev R.B., Yerzhanov R.R.	
ARCHAEOLOGICAL PROSPECTING WORKS ON IDENTIFICATION OF NEW ARCHAEOLOGICAL OBJECTS OF EREYMENTAU DISTRICT.....	422

EDU.E-HISTORY.KZ

электрондық ғылыми журналы 2016. 4(8)

Бас редактор:
Қабылдинов З.Е.

Компьютерде беттеген:
Зикирбаева В.С.

Жарияланған күні: 15.12.2016.
Пішімі 70x100/16. Баспа табағы 26,6.

Құрылтайшысы және баспагері:
Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
ШЖҚ РМК

Редакция мен баспаның мекен-жайы:
050010, Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй
ҚР ҒЖБМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
ШЖҚ РМКТел.: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

Е-mail: edu.history@bk.ru.
Журнал сайты: <https://edu.e-history.kz>

Ш.Ш. Уәлиханов ат. ТжЭИ басылған:
050010 Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй